

חברים יקרים:

הריני מתכבד לשלוח אליכם חדשות, עדכונים ומאמרים בתחום המס. קריאה נעימה.

חומר למחשבה:

הון שנתקבל עקב מוות. סעיף 9(א7)(ב) לפקודה, קובע, ככלל, כי מענק הון שנתקבל עקב מוות יהא פטור ממס עד סכום השווה למשכורת של שני חודשי עבודה לכל שנת עבודה. בדומה לסעיף הקודם הפטור אינו פטור מלא, כי אם פטור חלקי במובן זה שהוא מזכה בפטור עד תקרה של 23,320 ₪ (נכון לשנת 2011).

אמור אפוא, כי פיצויים ומענקי פרישה, המשולמים עקב סיום יחסי עבודה של עובד עם מעבידו (ופיצויים הניתנים במקרה של חו"ח מוות) מורכבים מסכום פטור ממס עד תקרה מסוימת, ומסכום נוסף חייב במס, ככל שסכום הפיצוי הכולל מצוי מעבר לתקרה (להלן: "הסכום החייב").

מעניין לציין, כי הפקודה ובפרט סעיף 9(א7) לפקודה "שותקים" לגבי אופן מיסוי הסכום החייב, מעבר לתקרת הפטור. דהיינו, האם יש לסווג ולמסות את הסכום החייב כהכנסה פירותית או שמא כהכנסה הונית.

במאמר מוסגר יצוין, כי להבחנה בין הכנסה הונית להכנסה פירותית קיימות השלכות חשובות בתחום המס. השלכות אלו מתבטאות, בין היתר, באפשרות לקזז הפסדים ובשיעורי מס שונים. לשם המחשה, בעוד שהכנסה הונית תשית ככלל על היחיד שיעור מס של 20%-25% (טרם אימוץ מסקנות וועדת טרכטנברג), על הכנסה פירותית יחול שיעור מס שולי (עד מדרגה מקסימאלית של 45% טרם אימוץ מסקנות וועדת טרכטנברג), כאשר לכך יש להוסיף

פרק המיסוי של דוח הוועדה לשינוי כלכלי חברתי, הידועה בשמה ועדת טרכטנברג, צפוי להשתלב בחקיקת המס ולהיכנס לתוקף החל משנת המס 2012. המלצות הוועדה כוללות בין היתר העלאה של שיעורי מס רווח הון (ושבח) ושיעורי המס על הכנסות פאסיביות (ריבית ודיבידנד). כן כוללות המלצות הוועדה העלאה של מס החברות ומס הכנסה על בעלי הכנסות גבוהות. לאור פרק הזמן הקצר שנותר עד לתום שנת המס, רצוי להיערך לשינויים אלו בהקדם האפשרי. כך למשל, יש לשקול במקרים המתאימים הקדמה של הכנסות והעברת הפסדים לשנים הבאות. נשמח לייעץ בסוגיה.

רשומון מס בנושא מס הכנסה:

"מיסוי החלק החייב בפיצויי פרישה במס רווח הון

– האומנם? נראה שכן!"

פתח דבר

במסגרת סעיפי הפטור המעוגנים בפקודה, מעניק סעיף 9(א7)(א) לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן: "הפקודה") "פטור ממס על מענק הון שנתקבל עקב פרישה – עד סכום השווה למשכורת של חודש לכל שנת עבודה, לפי המשכורת האחרונה...".

הסעיף מוסיף ומורה, כי הפטור לא יהיה פטור מלא, אלא יינתן עד סכום מסוים (11,650 ₪ לכל שנת עבודה נכון לשנת 2011). הסדר דומה חל על מענק

בפרשנות דיני המס במהלך תקופה זו ורמיזות אחרונות מכיוונם של בתי המשפט, מלמדים כי הגיעה העת ככל הנראה לקרוא תיגר על הפסיקה הישנה. מטרת רשומון זה הינה לסקור, אפוא, בקצרה את הפסיקה הדנה בסיווגו של הסכום החייב ולדון בשינוי הכיוון המסתמן בפסיקה שניתנה בעת האחרונה ואשר תואמת בעינינו את הלכי התקופה.

הפסיקה המסורתית - עניין חפץ (ע"א 506/71)
עניין פרמה שרפ (ע"א 604/73) ועניין כבלי ציון (ע"א 128/06)

בפסק הדין בעניין חפץ (ע"א 506/71), אשר ניתן בשנת 1972, דן בית המשפט העליון בין היתר באופן סיווגם של פיצויי פרישה שהתקבלו במסגרת הסכם פשרה שנעשה בין עובד למעבידו. המערער באותו עניין טען, כי יש לראות את הסכום החייב כהכנסה הונית מכיוון שנשכר לעבוד לכל ימי חייו וביטול חוזה העבודה מהווה לגביו "כריתת העץ" ומכירת מקור הפרנסה. פקיד השומה טען לעומתו כי מדובר בהכנסת פירות רגילה שנועדה לפצות את הנישום על אבדן השתכרות בעתיד. בית המשפט העליון בראשות השופט ויתקון ראה בסכום ששולם באותן נסיבות כבעל מאפיינים הוניים ובלשונו: "טיב החוזה וגם העובדה שלשם התקשרות זו העתיק המערער את מקום מגוריו לחיפה ואשתו התפטרה מעבודתה - כל אלה מעידים על כך שהיה זה סביר לפצות אותו על ביטול החוזה כעבור תקופה כה קצרה כמו 28 חדשים. אין לומר

ככלל דמי ביטוח לאומי ומס בריאות בשיעור של כ- 12%.

שיקולים שונים תומכים בגישה שהסכום החייב הינו בגדר הכנסה פירותית. כך למשל, ניתן לטעון, כי הסכום החייב הינו תמורה נוספת בגין תקופת עבודתו של העובד, או שמקורו בסיום יחסי העבודה של העובד עם מעבידו, ומכיוון שהכנסת העבודה של העובד הינה פירותית ביסודה כך גם יש לסווג את הסכום החייב. בחזקת דין הפיצוי כדין הפירצה" (ראו ע"א 171/67). בנוסף, מיקומו של הפטור בחלק ב' של הפקודה, המסדיר ככלל את המיסוי הפירותי, ולא בחלק ה' לפקודה ששמור בעיקרו למיסוי רווחי הון, יכול ללמד על כוונתו המקורית של המחוקק ביחס לסכום החייב.

שיקולים אחרים תומכים במסקנה, כי מדובר בהכנסה בעלת מאפיינים הוניים. כך לדוגמה, הפסקת יחסי העבודה משולה לכריתת העץ או מקור ההכנסה של העובד. היות והכנסה הונית מאופיינת במכירה ו/או כריתה של מקור ההכנסה, אזי יש לסווג את הסכום החייב המשולם עקב כריתת המקור כהכנסה הונית ולמסותו במס רווחי הון. יתרה מזאת, השימוש בטרמינולוגיה "מענק הון" בסעיף 9(א7) לפקודה, יכול ללמד על מהותו של הסכום החייב.

באופן מסורתי הפסיקה ראתה בסכום החייב כהכנסה פירותית. עיקר הדיון בסוגיה נערך לפני כ- 40 שנה.

יחד עם זאת, פער הזמן שחלף ממתן הפסיקה הישנה, השינויים הרבים שאירעו בדיני המס ובפרט

עבודה כמשמעותה בסעיף 2(2) לפקודה ולפיכך לא קמה חובת ניכוי מס במקור.

לאחר כארבעה עשורים ניתן בשנת 2007 פסק הדין בעניין **כבלי ציון**. באותו עניין דן בית המשפט העליון בשאלה, האם ניתן לראות בפיצויי פיטורין כהכנסת עבודה לצרכי חוק אזור סחר חופשי באילת (פטור והנחה ממסים), תשמ"ה-1985 (להלן: "החוק"). בפסק הדין טענה המערערת, כי פיצויי הפיטורין אותם שילמה לעובדיה הינם הכנסת עבודה בידיהם ולכן על פי הוראת סעיף 12 לחוק, קמה לה זכאות להטבה בשיעור של 20% מהכנסת העבודה האמורה. פקיד השומה טען מנגד, כי ההכנסה אינה הכנסת עבודה ולכן לא מגיעה לחברה ההטבה.

כבוד השופט **ריבלין** דחה את הערעור וציין בקצרה, בין היתר, כי לאור הכרעת בתי המשפט בעניין **חפץ ופרמה שרפ**, יש לראות בפיצויי פיטורין "הכנסה מיוחדת" אשר אינה הכנסת עבודה ולכן אינה מזכה בקבלת הטבת המס. יצוין, כי בית המשפט לא נדרש וממילא נמנע מלדון בשאלה האם יש לסווג את הסכום החייב כסכום הוני.

האם הגיע העת לשינוי ההלכה?

בחלוף 40 שנה ממתן פסק הדין בעניין **חפץ**, דומה, כי הגיע העת לבחינה מחודשת של ההלכה בעניין **חפץ**. אותות לכך ניתן למצוא כאמור בפסיקה אחרונה, כמפורט להלן:

פסק הדין בעניין **שרל שבטון** (ע"א 8958/07), אשר ניתן לאחרונה עסק בפטור הניתן לנכה מכוח סעיף

שכסף זה שולם ללא טעם. ואין צריך לומר שטעם זה מצביע על הכנסה-שבהון."

עם זאת, השופט **ויתקון** קבע, כי לאור לשון הוראת סעיף 9(א7) לפקודה, חלה הוראת חיוב אוטומטית לחלק שאינו פטור ממס, ובלשונו: "מוטב היה לקבוע למטרה זו הוראת חיוב מיוחדת, אך אין מקום לפקפק בכך שזאת ולא אחרת היתה כוונת המחוקק. הוא רצה להטיל את החיוב במס - ואני סבור שכוונתו היתה למס על הכנסה-שבפירות ולא למס על הכנסת-הון - על מענק עקב פרישה במידה שהוא עולה על 2,250 ל"י לכל שנת עבודה...סבורני שמתוך הגבלת הפטור על-ידי המחוקק הישראלי חייבים אנו ללמוד את כוונתו של זה, שהסכום העולה על הסכום הפטור נחשב להכנסה-שבפירות."

כלומר, על אף שמבחינתו של השופט **ויתקון** היה רצוי שהמחוקק יישא דבריו וייצור מקור חיוב נפרד לסכום החייב, מסקנתו של השופט הייתה, כי יש לחייב את הסכום החייב כהכנסה פירותית, הגם שראה בפיצויים ששולמו כסכומים בעלי מאפיינים הוניים. עיון בפסק הדין מלמד, כי השופט **ויתקון** נמנע מלנמק את הסיבות שהניעו אותו לבכר את הסיווג הפירותי על פני זה הוני.

פסק דין נוסף מאותה זמן לערך ניתן בעניין **פרמה שרפ** (ע"א 604/73). באותו עניין, נדונה שאלת חבות ניכוי המס במקור בגין פיצויי פיטורין. על בסיס עניין **חפץ** חזר וקבע בית המשפט העליון - כי הסכום החייב חייב במס כהכנסת פירות. בד בבד, בית המשפט פסק, כי סכום זה אינו מהווה הכנסת

פרישתו מהעבודה, ומענק הפרישה מהווה לנכים מבחינה זו - מקור חלופי (ראו גם ע"א 4107/09 שניתן לאחרונה).

כבוד השופט **רובינשטיין** שישב במושב הלך צעד קדימה והוסיף לענייננו, כי לדעתו התכלית החברתית מחייבת בחינה מחודשת גם של מיסוי כספי פרישה בקרב פורשים בריאים, וכדבריו: "מהרהר אני ביני לביני אם לא באה העת, גם בעקבות העידן החוקתי בו אנו שרויים, לעיין מחדש בהלכת חפץ... כשלעצמי סבורני, כי יתכן שלא רק במקרים של מוגבלות כבענייננו, אלא אף לפורש בגיל פרישה "מלא", ראוי לשקול ראייתו של מענק פרישה כמצוי במתחם הרחב של הסדרי ביטוח סוציאלי לעתיד לבוא, לעת זקנה...".

דהיינו, מגישתו של כב' **רובינשטיין**, עולה, כי יש לבחון את מיסויו של הסכום החייב בראייה רחבה תוך מתן דגש על הביטחון הסוציאלי של העובד הפורש ושמירה על קיומו בכבוד גם בשנים שלאחר פרישתו. ראוי לציין בהקשר לכך, כי העלייה החדה בתוחלת החיים בישראל בעשורים האחרונים, מחייבת את הפורשים באופן טבעי לחסוך סכום כסף גדול ביותר לגיל פרישה. מיסוי הסכום החייב כהכנסה הונית יגדיל את הסכום הפנוי שישמש את הפורשים בגיל הפרישה.

איתות נוסף למיסוי הסכום החייב במס רווח הון קיים לדידנו בעניין **חיים ניסים** (ע"מ 859-08). באותו עניין קבע לאחרונה בית המשפט המחוזי, באופן תקדימי, כי מענק ששולם לעובדים בגין שינוי מבני במקום עבודתם ימוסה במס ריווח הון. פסיקה זו

(5)9 לפקודה. במסגרת פסק הדין עלתה השאלה האם ניתן להחיל את הפטור האמור, כל שנה ושנה בנפרד, על פיצויי פרישה שנפרסו על פני שש שנות מס בהתאם להוראת סעיף 8(ג)(3) לפקודה. לשם המחשה בלבד, נניח שתשלום הפיצוי הכולל עומד על סכום של 3 מיליון ₪, הנישום ביקש לפרוס את הפיצוי על פני שש שנות מס קדימה וסכום הפטור השנתי קבוע על סכום של 500,000 ש"ח. השאלה הייתה, האם הנישום יכול להשתמש בפטור בכל אחת משנות המס שבפריסה (פריסה מהותית) ובכך לאיין את חבות המס השנתית (בנתוני הדוגמה: 3,000,000/6-500,000), או שמא ניתן להשתמש בפטור רק בשנת אחת – היא שנת הזכאות לקבלת הפיצויים (פריסה טכנית).

בית המשפט העליון, הכריע בשאלה וקבע, כי יש להחיל את הפטור השנתי באופן מהותי, כך שיחול בכל אחת משנות הפריסה. בין היתר, התבסס בית המשפט על התכלית החברתית, שמטרתה לאפשר לנכה לשקם את חייו גם לאחר פרישתו מן העבודה, ובלשון בית המשפט: "**הפטור מושתת על מדיניות חברתית המבקשת לתמוך בנישומים שאיבדו על פני הדברים את כושר הכנסתם, ולסייע להם להמשיך בפעילות... בין היתר, מבקשת הוראה זו להקל עליהם את נטל המס, נוכח עמידתם בהוצאות שונות עקב מחלתם, וזאת כדי לאפשר להם להשתלב בשוק העבודה ... כן יש לתת את הדעת לצרכיו המיוחדים של הנכה, מושא סעיף (5)9 לפקודה, המתגלמים פעמים רבות כאמור בהוצאות מחיה מוגדלות. אלה אינן פוסקות עם**

שחייבה לדעתו שינוי בהלכה על מנת להתאימה לרוח התקופה ולערכי השיטה. כדברי בית המשפט העליון: "יש מקום לדעתי, לשנות את הלכת ביר. זוהי הלכה ותיקה אשר אינה נותנת לתכלית החקיקה את המשקל השמור לה על פי דיני הפרשנות הנוהגים כיום. אכן, הלכת ביר מבוססת על תורת פרשנות מילולית אשר אינה נוהגת עוד היום."

כלול של דבר:

ברשימה זו דנו בשאלה, האם הגיע העת לסטות מההלכה שנקבעה בעניין **חפץ** לפני כ- 40 שנה. משמעות הסטייה הינה, כי הסכום החייב מכוח סעיף 9(א7) לפקודה צריך להיות ממוסה כהכנסה הונית ולא כהכנסה פירותית.

צינו ברשימה זו מספר טעמים, אשר חוברים יחדיו למסקנה, כי יש לפעול לשינוי ההלכה בעניין **חפץ**, או לכל הפחות לקיום דיון משפטי חדש בעניינה. ההנמקה החסרה בעניין **חפץ** לאימוץ הסיווג הפירותי, סיווג מענק הפרישה במהותו כתקבול הוני, חלוף 40 שנה ממתן פסק הדין בעניין **חפץ**, אימוץ הפרשנות התכליתית שנעשה מאז מתן פסק הדין בעניין **חפץ** (ראו למשל ע"א 165/82), השינויים החוקתיים שחלו בפרק זמן זה (ובראשם חוקי היסוד), העלייה החדה בתוחלת החיים והחשיבות במתן בטחון סוציאלי לפורשים ממעגל העבודה ולבני הגיל השלישי, ההבחנה בין הכנסה הונית (איבוד המקור) לבין הכנסה פירותית (ניצול המקור) ועוד הם חלק מאותם טעמים שנותנים, כי יש לסווג

ניתנה בניגוד לעמדתה של רשות המסים שדרשה למסותו כהכנסת עבודה. בבסיס החלטתו של בית המשפט עמדה לה המסקנה, לפיה: "תקבולים שמקבל עובד בגין עבודתו למען מעסיקו יסווג כהכנסת עבודה ואילו תקבולים שמקבל העובד עבור זכויות המוקנות מעבר לזכותו לתשלום שכר או כפיצוי בגין פגיעה בזכויות שכאלו, לא יסווג כהכנסת עבודה ואם התקבול מהווה מכר של זכות או פיצוי בגין פגיעה בזכות של העובד, יסווג התקבול כתקבול הוני." בעיקר ייחס בית המשפט חשיבות רבה לעמדתו של השופט **ויתקון** בעניין **חפץ**, לפיה מענק פרישה שמקבל עובד ממעבידו הינו פיצוי בשל ביטול חוזה העבודה ועל כן יש לסווג כ"הכנסה שבהון". לגופו של עניין התווה בית המשפט, כי "תשלום בגין ויתור של עובד על זכותו להמשיך לעבוד קרוב יותר במהותו "למענק פרישה" מאשר לשכר בגין תקופת עבודתו של העובד בעבר ועל כן לא נכון לסווג כהכנסת עבודה אצל העובד".

עיננו הרואות אפוא, כי הן מבחינה פרשנית הרואה במענק הפרישה ובכלל זאת בסכום החייב כתקבול הוני במהותו, המשולם כפיצוי בגין מקור העבודה והן מבחינת תכלית החקיקה הנשענת ברוח הזמן על תכלית סוציאלית, מתבקשת המסקנה, כי בשלה השעה לסטות מהלכת עניין **חפץ** ולמסות את הסכום החייב כתקבול הוני. מזכיר לבסוף, כי בעניין **סמי** (ע"א 5954/04), אישר בית המשפט העליון שינוייה של הלכה ותיקה מסוף שנות ה- 70 של המאה הקודמת (**הלכת ביר**) בהתבסס על תכלית החקיקה,

את הסכום החייב מכוח סעיף 9(א7) לפקודה כהכנסה הונית ולמסותו בהתאם במס ריווח הון. מסקנה זו מתחדדת לטעמנו, ככל שמדובר במיסוי מענק פרישה לעובד שהגיע לגיל פרישה, אך עשויה לחול גם בנסיבות אחרות. יתכן וייטב אם המחוקק יתערב ויקבע, כי תקופה מסוימת של עבודה מזכה בעת פרישה ממקום העבודה בחיוב הסכום החייב במס רווחי הון. מכל מקום, לאור התנגדותה הצפויה של רשות המסים לסיווג הסכום החייב כסכום הוני ונוכח הלכת **חפץ**, רצוי להסתמך על חוות דעת משפטית טרם חיוב הסכום העודף במס רווחי הון. מובן גם, כי יש ליתן גילוי נאות בדיווחים לרשות המסים במקרה של מיסוי הסכום החייב במס ריווח הון.

אשמח לסייע בשאלות והבהרות נוספות, עו"ד (רו"ח) מאורי עמפלי.

הנכם מוזמנים לקרוא מאמרים ועדכונים נוספים באתר המשרד www.ampeli-tax.co.il.

אין באמור ברשימה זו כדי להוות חוות דעת ו/או ייעוץ משפטי בסוגיות הנידונות ובכל אופן מומלץ להתייעץ עם מומחה מס לפני נקיטת צעדים משפטיים ו/או אחרים המסתמכים על רשימה זו.